

Harmadik napom Roosevelt társaságában.

Vasárnap reggel hét órakor a bécsi Krantzszálloda szokatlanul élénk. Roosevelt és kísérete utazik el kilencz óra öt perczkor a Staatsbahnhofról Magyarországra.

Félnyolczkor talpon van Roosevelt, a ki csak egy órakor éjjel feküdt le. Szobájában hamarosan elfogyasztja reggelijét, közben fogadja Hengelmüller bárót, O'Kerens bécsi amerikai nagykövetet, majd Montenuovo herceget, a király főudvarmesterét. Nyitott ajtónál beszélnek az urak, a folyosóra kihallatszik szavuk. Roosevelt beszél. Köszönetet mond Montenuovo hercegnek és kéri, hogy köszönetét ő felségéhez juttassa el, a ki volt szíves őt igaz vendégszeretettel látni házában.

Tisztán hallom, a mikor ezt mondja, a király személyét aposztrofálva:

— The European ruler's father. (Az európai fejedelmek atyja.)

Ragyogó arczzsal, csillogó szemmel szól ősz uralkodónkról és sajnálja, hogy nem maradhatott tovább Bécsben, a hol nagyon meleg volt hivatalos fogadtatása.

(Egy ostoba hazugság.)

Utrakészen megjelenik a küszöbön, a hol kezébe nyomok egy bécsi lapot, a melyben az áll, hogy ő felsége kérte Rooseveltet, hogy még egy napig maradjon Bécsben, de Roosevelt sajnálatát fejezte ki, a miért e kérést nem teljesítheti. A lapnak e passzusát megczeruzáztam és úgy hívtam fel figyelmét reá.

Roosevelt elolvassa, majd fejét csóválva, mondja:

— It is a stupid lie (Ostoba hazugság.)

A szálloda előtt az amerikai és egyéb nemzeti-ségű ujságírókon kívül egy lélek nincsen.

A mikor Roosevelt Hengelmüller báró és titkárai kíséretében kilép az utcára, odainti magához az amerikai riportereket és átadja nekik a bécsi lapot, felszólítva őket, hogy azonnal intézkedjenek, hogy a lap hibás közleménye valahogy az amerikai lapokba ne jusson bele.

Automobilokon nyolcz óra után megindul az egész társaság a Staatsbahnhofra.

Ott azonnal valamennyit a peronra engedik, a hol még a Bruck felé induló vonat is vesztegel.

A marcheeg-budapesti gyorsvonat mozdonyához szalonkocsi van csatolva. Ott állanak O'Kerens amerikai nagykövet és Höhnel fregatt-kapitány, valamint a bécsi amerikai kolónia főbb tagjai, a kik még Roosevelt előtt robogtak ki automobilaikon.

Az ujságíróktól körülvéve beszél Roosevelt először Höhnel fregatt-kapitánynyal, majd a nagykövettel, hosszasan, érdekesen.

Arról folyik a szó, hogy Roosevelt miként érezte magát Európában és micsoda impressziókat szerzett magának Olaszországban.

Azt vártam, hogy Roosevelt a római inczi-densről is fog nyilatkozni, de ezt óvatosan, diplomatikusan kikerülte és Olaszországról csak annyit mondott, hogy ott megismerkedett egy nagyon derék emberrel, Luzzatti miniszterelnökkel, a ki demokratikus érzelmű ember és a ki táviratban is, a mikor Roosevelt már elhagyta az olasz földet, azzal fordult hozzá, hogy ne feledkezzék meg azokról az Olaszországból kivándorolt munkásokról, a kiket a sors Amerika földjére sodort.

— Bár nem vagyok már elnök s eléggé hangsúlyoztam, hogy jövőben sem szándékom már fellépni és így nem lesz alkalmam hivatalosan eleget tenni az olasz miniszterelnök kérésének, mégis mint magánember, csekély erőmből rajta leszek, hogy Luzzatti kérésének eleget tehessek.

O'Kerens Roosevelt családjáról kérdezősködött.

Roosevelt nagyon szívesen elmondotta neki,

hogy felesége Párisban várja, a hová júniusban érkezik meg.

Nagy szeretettel beszélt nagyobbik fiáról, Roosevelt Tivadar juniorról, a ki ma huszonöt éves és a ki ellenére annak, hogy az egyetemet végezte, előnyösebbnek tartotta magára nézve az ipari pályát. Roosevelt nagyobbik fia szőnyeggyáros és az amerikai milicziában őrnagyi rangot visel.

Az amerikai bécsi nagykövet kérdezősködött még Roosevelt kisebb gyermekeiről, Oprenti és Archie nevű fiairól, majd áttért a leányokra, Alicere, férjezett Longwortnera és Ethel nevű 15 éves másik leányára.

— Naponként kapok Párisban tartózkodó feleségemtől és Amerikában maradt gyermekeimtől sürgönyöket. Hála Istennek, jól vannak. Én is küldök nekik naponként sürgönyöket hogylétemről.

Mellettem áll Roosevelt titkára, Laughley, a kitől kérdezem:

— Milyen az ezredes családi élete?

A titkár szeretetreméltóan feleli:

— Oh, mintaszerű családi életet él. Gyermekeihez jó, de szigorú. Féltő gonddal nevelte fel őket, ő maga volt az oktatójuk, ő maga gondoskodott arról, hogy minél szélesebb látóköriük legyen. Az életnek nevelte őket. Roosevelt a sokgyermek-rendszer híve. Nagy ellensége az úgynevezett »egyke» és azt mondja, hogy az egyke-rendszer megásója egy nemzet faji megerősödése sirjának. Nagyrabecsüli ezért például az Amerikában élő oroszokat, a kik egynemelyikének tizenöt gyermeke van. Roosevelt Amerikában nagyon sokat küzdött az egyke ellen és értekezéseket is irt erről a témáról.

Körülbelül husz perczig folyt a beszélgetés, a mikor a vonatvezető sipolt és a vonat megindult.

Roosevelt a szalonkocsi lépcsőjének rézkorlátjába fogódzva, az elindult vonatról bucsut intett a bécsieknek.

A vonat már kívül volt a pályaudvaron, a mikor a szalonjában letelepedett az ottlevő Hengelmüller báró és családja körében. Fia a szalonkocsi után kapcsolt I. osztályu Pullman-kocsiban az ujságírók között foglalt helyet és egészen Pozsonyig velünk maradt.

A szalonkocsi és a Pulmann-kocsi között levő átjáró nyitva maradt, és így mi ujságírók egész bátran átjáróghattunk az ezredeshez, a ki mind-egyikünkkel egy-két barátságos szót váltott.

Amerikai kollégáinktól megkérdezte, hogy mint érezték magukat Bécsben.

Engem is megszólított:

— Figyelmeztessen, hogy mikor érünk a magyar határra Marcheeg után.

— Szívesen, ezredes ur, — feleltem és hozzá-tettem — Magyarországon a nép nagy lelkesedéssel fogadja majd. Fogadást mernék ajánlani, hogy Budapesten a pályaudvaron ezrekre menő tömeg fogja üdvözölni.

Az ezredes nem szólt semmit. Megszorította a kezemet, de szeméből kiolvastam, hogy jól esett neki, a mit mondtam.

Nagyon szívélyesen beszélgetett Roosevelt Braun Márkussal, az amerikai magyarok egyik kiváló tagjával, a ki Amerikából jött Bécsbe csak azért, hogy az ezredes oldala mellett legyen.

Közvetlenül Marcheeg előtt Roosevelt fiával, Kermittel, valamennyi ujságíró átvonult az étkező kocsiba.

Itt találtam francia kollégámat, a »Matin« tudósítóját, a ki keservesen panaszkodott a bécsiekre. Elsírta, hogy nagyon udvariatlanul bántak vele.

— Nicht vergessen den verfluchten Pranandl. Wissen was der Kerle heute, Morgen mihr gesagt. Unverschämtheit. Hatte mihr gesagt: Was laufen ick so nach expresident? Nicht Mühe werth. Habe ich gesagt: ick laufen deshalb nach Presi-

dent, weil er Franzosen lieben. Franzosen lieben? — sagte Pranandl. — Mein Herr, — sagte der dicke Kerle — lassen Sie gut sein, Roosevelt sagen dem Franzosen, dass er Franzosen liebe, den Ungaren sagen, er dass Ungaren lieben, dem Italienern, dass er Italienern liebe, etc. Schweinerei; nicht wahr, wass Pranandl sagt?

Megmondtam neki, miért áll szóba vele, mire vállát vonogatva mondta, hogy mit csináljon, ő mindenkivel szóbaáll, a kiről azt hiszi, hogy fog valamit mondani.

A francia kolléga különben Pozsonyig utazott, a honnan este Bécsen át hazájába tért vissza, nagyon szomorúan, a miért nem tudta megintervenolni Rooseveltet.

(Magyarországon.)

Marcheggen tul figyelmeztettük Rooseveltet az átlépett magyar határra.

— Ez már magyar föld, ezredes ur — szóltam a szalonkocsija bejárójához lépve.

— Köszönöm uram! — intett a kezével és aztán egész Pozsonyig a kocsija ablakából el nem mozdulva szemlélte a vidéket.

Hengelmüller báró állott mellette és szolgált neki felvilágosítással.

Közvetlenül Pozsony előtt magához hivatta az amerikai ujságírókat és velük együtt engem is.

— Az az óhajom, — mondá — hogy egyenesen utazzanak Budapestre és ott várjanak engem este az érkezésnél.

Az urak tudják, hogy Pozsonyból Apponyi Albert gróf barátom eberhardi birtokára megyek, a hová, sajnos, el nem kísérhetnek. Mindazonáltal tapasztalataimról este szívesen beszélek önöknek.

Az ujságírók némán meghajolva távoztak és csakugyan mindnyájan Budapestre utaztak.

Tíz óra harminczöt perczkor robogott be vonatunk a pozsonyi pályaudvarra, a hol óriási közönség fogadta Rooseveltet kitörő lelkesedéssel. Brolly Tivadar polgármester néhány magyar szóval üdvözölte Rooseveltet, majd Jankovich Marcell volt országgyűlési képviselő mondott hosszabb angol beszédet.

Roosevelt, a ki mellé Apponyi Albert gróf lépett, érdeklődéssel hallgatta a beszédet, majd ő is szólt.

Négyszer szakította félbe beszédét, hogy Jankovich Marcell magyarul tolmácsolhassa.

Beszéde így szólt:

— Magyar barátaim, igazán büszke vagyok arra, hogy itt lehetek ebben a történelmi országban. Minden intelligens embernek mindig a legnagyobb mértékben kell érdeklődnie Magyarország története és fejlődése iránt. Olyan embert, a ki az Egyesült-Államok nyugati részén, hogy úgy mondjam a cowboyok között nőtt fel, különösen érdekelhet az Árpád vezér népe, lovas nemzete és annak sorsa, jövője. A sors önöket a világ egyik számottevő történelmi nemzetévé tette. Van valami merészség, lelkesség és szabadság az önök nemzetében, a mi az amerikai nemzetben is megvan. Köszöntöm önöket!

A nép lelkesen éljenzett és mialatt Roosevelt balkezevel kalapját lengette, jobbával a mellette álló Apponyi Albert gróf kezét szorongatva kérdezte:

— Count, miért van bekötve azzal a fekete selyemkötéssel a feje. Csak nem történt valami baja?

— De igen, — felelte Apponyi — szombaton délután Juliska leánnyommal Eherhardon gíggel kikocsiztam. Leánnyom hajtotta a lovat, a mely egy fordulónál, nem tudom miképp, megbokrosodott és egy fának fordította a gíggét. Mindketten kiborultunk és néhány perczig eszméletlenül fekdüdtünk a földön. Szerencsére feleségem a négyülékes kocsival utánunk jött, megtalált bennünket, a faluból vizet hozatott, megmosta sebesült véres fejünket, majd mikor beértünk Eberhardra, kikihozattuk Pozsonyból Schmitt doktort. Hála

Istennek, egyikünknek sem esett komolyabb baja, sőt pár nap múlva a kötést is lehetjük.

— Örülök, — felelt Roosevelt — hogy komolyabb baj nem történt. De hol van Kossuth Ferencz? Csakugyan olyan beteg, hogy nem jöhet el? Titkárom már Bécsben jelentette, hogy a német lapok hiradása szerint gyengélkedik.

— Ugy van, ezredes, — mondja Apponyi gróf — barátomat bántalmi ágyához láncolják.

— Akkor, — feleli Roosevelt — ha holnap Budapestre jövök, meg fogom látogatni Kossuth Ferenczet.

Ezután Roosevelt, Apponyi gróf, Hengelmüller báró és felesége, leánya, valamint a Bécsből Apponyiék látogatására jött Szápáry Ilona grófnő automobilonba ülve végighajtottak Pozsony lobogó diszben levő utcáin Eberhard felé.

Mielőtt azonban a pozsonyi pályaudvarról Roosevelt elhajtott volna, automobilja mellett állva így szólt hozzám:

— Igaza volt önnek, mikor Bécsben azt mondotta, hogy itt Magyarországon másként fogadnak.

Eberhardra nem mentem el az elnök egyenes kívánságára. Budapestre időközben Pozsonyba érkezett kollégáim Apponyit ostromolták, engedje meg nekik, hogy az eberhardi kastélyban megjelenhessenek. Apponyi udvariasan háritotta el a kérésüket. Azt mondta, hogy Roosevelt pihenni megy hozzá és nem akarja, hogy ebben megzavarják. Azonban nem bánja, hogy ha a kastélyában szemben levő tiszttartói épületben megvárják, míg Roosevelt elhagyja hajlékát.

(Roosevelt elmondja, mi történt Eberhardon.)

Eberhardi látogatásáról Roosevelt este, a mikor Budapestre érkezett, az amerikai újságíróknak elmondotta, hogy már utközben Eberhard felé ovációkkal fogadták. Az első faluban, *Föréven* diszruhás tüzoltóság és a falu népe fogadta zászlódiszszal és zenezóval. Egy kis hevenyészett diadal- kapu volt az országuton. Látván a lelkesedést, kénytelen volt megállítani automobilját. Nagy meglepetésére egy kis leány, mint utóbb hallotta, *Geiger* főrévi regálebérőnek Janka nevű leánya francia beszéddel üdvözölte. A kis leány virágcsokrot nyújtott át neki és azt mondta, hogy érezze magát otthonosan Magyarországon. Roosevelt köszönettel fogadta el a virágot és azt felelte, hogy máris otthonosan érzi magát Magyarországon. Szunyogin és Hidason zenezóval, üdvözlőbeszédekkel fogadták Rooseveltet. Eberhardon a kastély erkélyén amerikai és magyar zászló lobogott.

A kapuban Apponyi gróf felesége, gyermekei és Alleram dr., az Apponyi-gyerekek nevelője fogadták. Apponyi Alleram dr.-t is bemutatta Rooseveltnek. A nevelő valamikor kispap volt és sub auspiciis regis szerezte meg a doktorátust. A tizenkét éves Apponyi György gróf angol beszéddel üdvözölte Rooseveltet, a kis komtessek virágot adtak át neki, majd bemutatták az uradalmi tiszteket és a tanítókat. Roosevelt a tanítóval eldiskuráltatott és közben hangoztatta, hogy milyen fontos szerepe van a néptanítónak egy országban. Egész generációk gondolkodását az ő kezdeményezésük irányítja.

Apponyi gróf vendégeinek az első emeleten lévő ebédlőben terítettett. Az asztalfőnél Apponyi grófné, mellette jobbra Roosevelt, balra tőle Hengelmüller báró és felesége ült, szemben Roosevelttel Apponyi Albert gróf és balra mellette Roosevelt fia foglalt helyet. Az asztalnál ültek még: Nash budapesti amerikai főkonzul, Szápáry Ilona grófnő. Apponyi gyermekei Mária és Julia grófnők a kis Hengelmüller baronesszal, a tanítóval és a nevelővel a szomszédos szobában külön ebédelték.

Ebédre majdnem kizárólag magyaros ételeket találtak fel.

Az ebédnél Apponyi megmutatta azt a sürgönyt, a melyben *Kossuth* Ferencz mentette ki magát és azt a táviratot, a melyet Spanyolországból *Andrássy* Gyula gróf küldött. Több budapesti újságíró kocsin ellátogatott Eberhardra és az ebéd ideje alatt Apponyi számtartójának Klau Antalnak vendégei voltak. Az ebéd egy órákor kezdődött és három óra után ért véget. Apponyi megmutatta Rooseveltnek birtokát és aztán vendégével együtt automobilra ült és a Pozsony előtt levő harmadik állomásra Cseklészre hajtattott.

Közben megeredt az eső, mely valóságos felhőszakadássá lett időközben.

Eddig Roosevelt elbeszélése eberhardi útjáról.

Pozsonyban megtudtam, hogy a gyorsvonat Cseklész állomáson egy perczre megáll és felveszi Rooseveltet és kíséretét. Személyvonaton a cseklézi állomásra siettem és megvártam Roosevelt megérkezését. A kis állomáson künn van a falucska egész népe, közte a falu jegyzője, a ki Roosevelt megérkezésekor beszédet intéz hozzá, a melyben hangoztatja, hogy az Amerikába vándorolt magyarokat vegye pártfogásába, mert azok jó amerikaiak ugyan, de hazájukat nem felejtették el. A jegyző szavait *Apponyi* Albert gróf tolmácsolja, mire Roosevelt így válaszol:

— Ez igaz. Szeretem a magyar kivándorlóban azt, hogy hü marad hazájához. Olyanok a magyar kivándorlók, mint a jó férfiak, a kik szeretik a feleségüket, de édes anyjukról sem feledkeznek meg. Őszintén kívánom, hogy ez a nagy ország, Magyarország, a melynek ilyen fiai vannak, még nagyobb legyen.

(Mi történt a vonaton?)

Még javában zug az éljen, a mikor berobog a vonat és Roosevelt kíséretével felszáll a szalonkocsiba, a melyet egy osztrák főkalauz, *Llogie* József, a király szalonkocsijának a vezetője kísér egészen Budapestig. Vagy husz különböző nemzetiségű érdemjel fityeg az osztrák kalauz mellén és mikor csodálkozva kérdezem tőle, miért nem jött a szalonkocsival magyar főkalauz, *Llogie* József ezt feleli:

— Engem még tegnap délután avizáltak, hogy a király egyenes óhajára én kísérjem Rooseveltet Budapestig, mert én mindig ő felségét szoktam szalonkocsijában kísérni, már több mint ötvenszer voltam kíséretében uton.

A kedélyes bécsi főkalauz bevezeti szalonkocsijába Rooseveltet, a ki Apponyi gróffal és Hengelmüller báróval a szalonban telepszik le, a míg Roosevelt *Kermit* Apponyi grófnéval, a kis Hengelmüller baronesszal és Nash budapesti amerikai főkonzullal a szalonkocsi fülkéjébe vonul.

A jóképű bécsi főkalauz időközönként kijön hozzám a szalonkocsi után csatolt Pullmankocsiba és készségesen elmondja, hogy mi történik Roosevelt körül:

— Most rendelték el, hogy nyolcz órára ebédet készítsenek. De nagy bajban vagyok, mert Roosevelt azt mondta nekem, hogy kerítsem elő minden áron a budapesti pályaudvaron megérkezésünkönél titkárfját, *mister Laughley*-t. Azt feleltem neki, hogy a titkár urat nem ismerem. »Van kérem a Pullman-kocsin egy újságíró, a ki titkáromat nagyon jól ismeri, mondja meg neki, hogy én kéretem, igazítsa önt majd hozzá.« Roosevelt önt írta le és a nevet is mondotta, így tehát azt hiszem, hogy jó helyen járok, ha önnel közlöm Roosevelt kívánságát.

— Igen — feleltem — és nagyon szívesen meg fogom tenni.

A főkalauz megnyugtatta ment be Roosevelt-hez jelenteni, hogy velem rendbejött.

Időközben *Galántára* érkeztünk, a hol az állomáson temérdek nép éljenzett. Az éljenzésre Roosevelt megjelent a szalonkocsi ablakában és kezével köszönetet intgetett az egybegyűlteknél.

A vonat *Érsekújvárnak* tartott. A főkalauz

most újból kijött és jelentette, hogy Roosevelt és kísérete vacsorálni fog. Néhány percz múlva az étkező-kocsiból csakugyan levest, halat, sültet, gesztenye-tortát, sajtot, gyümölcsöt és ásványvizet hordtak be a szalonkocsiba. Nehéz munka volt. A peronon rengeteg sok ember állott és az ételhordók azok során áttörtetve jutottak csak a szalonkocsiba. Vacsora után kijött hozzám a főkalauz mosolygó ábrázattal:

— Es war a gut's Nachtmahl, i hob a davon kriegt. Es hot ihm, dem Roosevelt, auch geschmeckt. Wenn i mit dem Kaiser foa, do krig i a zum essen.

Érsekújvárnál megáll a vonat. A pályaudvari szokott cigánybanda megerősödve huzza a yankee-doodlet. Iszonyu embertömeg szorong a pályaudvaron, Rooseveltet éljenzik. Legtöbbje elébeutazott *Érsekújvárra*, hogy ott lássa. A nagy lelkesedésre kinyitja Roosevelt a szalonkocsi ablakát és angolul beszédet intéz a tömeghez. Körülbelül ugyanazt mondja, a mit Pozsonyban. Beszédét Apponyi fordítja magyarra. A közönség újból éljenzésbe tör ki és a vonat megindul. A ki csak tehette, felkapaszkodott a kocsikra és most már Budapestig oly rettenetes tolongás támad a vonaton, hogy szinte életveszélyes.

(A számla.)

Mielőtt a vonat a budapesti pályaudvarra befutott, mulatságos jelenet játszódott le. Az étkezőkocsi főpinczére vitte a számlát a szalonkocsiba. A folyosókon szinte egymás hátán álló embereken nagynehezen átvérgődve, magasra tartotta a számlát, hogy kár ne essék benne.

— Nini, itt viszik az exelnök vacsorájának számláját — kiáltották az emberek és érdeklődve kapkodtak utána, hogy lássák, mily összegekről szól.

A szerencsétlen számlát valaki szerencsésen elkaparította, aztán harsányan hangozott:

— Hetvenöt korona nyolczvan fillér!

— Ejha, ez elég drága vacsora — szörnyűkődtek az emberek és a boldogtalan számla vándor-utra kelt a kocsizakaszokon keresztül, a főpinczér mindenütt utána, végre hosszas rimázkodás után, vagy tizenöt percz múlva kissé megviselt állapotban elkapta ismét és boldogan vitte a szalonkocsiba. Kis vártatva mosolyogva jött ismét elő.

Százféle kérdéssel ostromolták. *Eisler*, egy pozsonyi ur ravasz mosolylyal kérdezte a vigyorgó *Jeant*:

— Nos, főpinczér ur, hány perczentes kasszaskontóval dolgozott?

Egy másik kereskedő kíváncsian tudakolta, vajjon az exelnök nem revideálta-e az egyes tóteleket?

Legtürelmetlenebb volt a kíváncsiak közül *Loggie*, az osztrák főkalauz:

— Sog'ns, Herr Ober, Wos für a Tringöld ham's bekoma?

A főpinczér nem felel, hanem végigfurakodik a tolongók között.

— Mit érdeklí magát a borralaló? — kérdem.

A főkalauz fífkus arcot vág:

— Ihnen verrath i's. Wissen's, Wenn i mit dem Kaiser foar, da bekomm' i holt imma meino dreisig Kronen, der Ober seine zehn Kronen. I richt imma nach den Ober san Trinkgöld, Wenn der zum Beispül zwanzig Kronen kriegt, so kann i aufs dreifache rechnen. Wissen's?! Na also, jetzt hob is ihna gsogt.

Sajnos, már nem volt időm megtudni, hogy milyen borralalót kapott a főkalauz, mert mire Budapestre érkeztünk, a nagy kavarodásban nyoma veszett. Csak azt jegyzem még meg, hogy a főkalauz átadta névjegyét nekem, kérve, hogy cseréljem ki az enyémmel, mert, ugymond, »tart- suk meg egymást jó emlékezetben«.

(Budapest.)

Kilencz óra öt perczkor berobogunk a budapesti pályaudvarra. Már a csarnok elején hallat-

szott a tömeg impozáns zugása, a miből előre következtettünk a lelkes fogadtatásra.

Beérkeztünk. A mozdony lassan, szinte félve gördül be az első vágányra, a mely mellett közel háromezer ember szorong egymás mellett, lelkesen éltetve Rooseveltet. A vonatról alig lehet leszállni.

Elsőnek mégis *Marx* János államvasuti elnökgazgató igyekezett leszállani. A vonatot ő vezette Pozsonytól kezdve; igyekezett elsőnek leszállni, de hiába.

Közvetlenül a szalónkocsi följárója előtt megjelenik *Bárzy* István polgármester, *Boda* Dezső rendőrfőkapitány, a törvényhatóságok képviselői és a főrendikáz elnöksége s a miniszterelnök képviselője.

Boda főkapitány lesegíti Rooseveltet a lépcsőről, s a következő pillanatban háromezer ember impozáns tömegének élén, ott áll szemközt egymással Rooseveltt és *Bárzy* polgármester, egy talpalatnyi üres téren.

Az utazóközönség az ablakokhoz tolul; a kinek nem jut hely a kocsi folyosóján, azok felkapaszkodnak a kocsi tetejére, a lépcsőfeljáróra a lámpaoszlopokra.

A rendőrség tehetetlenül áll szemben ekkora lelkesedéssel. A felügyelő tisztviselők, a közrendőrök kérnek, könyörögnek, s mikor ez nem használ, a vonat tulsó felén »tapintatosan« lezibálják a fölkapaszkodókat.

A leránczigált alakok kézzel-lábbal kapóldoznak ez eljárás ellen és haragosan kédezik, hogy a vasutasokat mért hagyják szónéklül a kocsik tetején.

— Azért, — mondja erélyesen egy rendőrellenőr — mert a vagonok tetejére csak a vasutasnak szabad felmászni.

A leránczigált embereket erre sorba állítják és igazolásra szólítják fel őket. Ebből olyan zenebona támad, hogy áthallatszik a tulsó oldalra, hol éppen megkezdődnek a beszédek.

Szerencsére *Gersich* rendőrfelügyelő leintí a rendőröket, szabadon ereszti az igazoltakat, a kik aztán macskaüggyességgel a kocsik tetején teremnek újra és onnan élvezik a beszédeket.

Eppen *Bárzy* István dr., Budapest polgármestere beszél angol nyelven, e szókkal fordulva Roosevelthez:

Magyarország fővárosának közönsége megjelent itt, hogy szívből üdvözölje önt és kifejezze ön iránt kiváló nagyrabecsülését. Az ön látogatása nemcsak nagy örömet okoz nekünk, de büszkeséggel is tölt el minket, mert egy olyan férfi látogatását fogadjuk, a ki iránt nemcsak a főváros közönsége, de az egész ország lakossága a legnagyobb tisztelettel viseltetik és a kit határtalan bámulat övez itt, mert benne nemcsak a hatalmas Amerika legnagyobb élő fiát, nemcsak a világbéke apostolát és az emberi szabadság és civilizáció apostolát, hanem ugyanakkor a magyarok igaz barátját is üdvözöljük, a ki épp az ő magas és felelősségteljes pozíciójában több ízben adta értékes bizonyítékát nemzetünk iránt érzett rokonszenvének. Amerika népe egy ízben határtalan lelkesedéssel fogadta a mi Kossuth Lajosunkat (Éljenzés.) és most Magyarország népe büszke arra, hogy fogadhatja nem kisebb lelkesedéssel önt, a kinek a látogatása örökké emlékezetes eseménye marad városunk történetének. A főváros nevében ismételtelen köszöntöm önt, remélve, hogy ön és nagyrabecsült családja jól fogja érezni magát közöttünk. Éljen Rooseveltt!

Roosevelt így felelt:

Polgármester ur! Köszönöm az ön szives üdvözlését, a mint hogy köszönettel fogadom a miniszterelnök ur kitüntető üdvözlését is. Csodálom, hogy polgármester ur oly kitűnően beszéli az angol nyelvet, szeretném, ha én is tudnék magyarul, hogy az anyanyelvén egyenesen a közönséghez fordulhatnék, a mely kitüntető szivességgel és lelkesedéssel fogad engem. Polgármester ur, az önök népe oly ámulatra méltó módon fogadott engem, hogy úgy éreztem magam, mintha otthon volnék. Nemcsak a szivességet, de a szeretet is éreztem a diszes fogadásban, a mely itt a királyi fővárosban kulminál. Ön úgy üdvözölt engem, mint a

magyarok barátját. Én ehhez hozzátehetem, hogy nemcsak barátja, de régóta bámulója vagyok a magyar népnek. Azzal, hogy ön engem, mint a magyarok barátját üdvözölt, a szabadság barátját is üdvözölte, mert úgy tudom, hogy a magyar nép mindenkor a legszabadságszeretőbb népek közé tartozott. Ismétlem, igazán meg vagyok lepve a fényes és kitüntető fogadtatástól és őszintén mondom, nem találok szavakat hálás köszönetem és tiszteletem kifejezésére. *Hurrah for Hungary!*

A peronon lévő háromezer ember éljenzése visszhangra talál a pályaudvar előtt álló közel huszezer főnyi embertömegben.

Rooseveltet jellemlik az emberek és vállukon viszik ki a kapukon álló autómobilba.

Az autómobilok száguldva indulnak el a Hungária-szálló felé. A második autómobilban ült *Bárzy* polgármester. Most érdekes, és a budapesti közönségre jellemző epizód történt.

— Éljen Rooseveltt fia *Kermit*, hurráh *Kermit!* — kiáltotta a *Bárzy* autómobilját szorosán közrefogó tömeg, a budapesti polgármestert éltetve Rooseveltt legidősebb fiaként.

A Váci-köruton, *Deák* Ferencz-utczán keresztül a szálló elé értek a hatalmas autók.

A szálló előtt *Burger* igazgató fogadta Rooseveltt és felkísérte a szálló első emeletén lévő lakosztályába, a hol az ex-elnök és kísérete legott elhelyezkedtek.

A szálló előtt hatalmas ember-sokaság tolongott s Rooseveltt az erkélyről rövid üdvözlő beszédet intézett a tisztelőihez.

Ezután visszavonult Rooseveltt szobáiba és azonnal táviratozott feleségéhez és gyermekeihez, majd az amerikai újságírókat fogadta, elmondva nekik eberhardi élményeit. Én is jelen voltam e rapporton és végig hallgathattam elbeszélését.

Ennek végeztével kérdeztem tőle:

— Hogy van megelégedve budapesti fogadtatásával?

Roosevelt így felelt:

— Nagyon meg vagyok elégedve, csak azt sajnálom, hogy polgármesteük szép beszédére nem tudtam magyarul válaszolni.

Ezután hosszasan beszélgetett még *Szapáry* Pál gróffal és *Hengelmüller* báróval, s velük a hétfői nap délelőttjének programját állapította meg:

E program a következő:

Fél tizenegy órákor indulás a Hungária-szállóból.

Tíz óra harminczöt perczkor névjegyleadás *József* királyi herczeg palotájában.

Tíz óra negyven perczkor látogatás a miniszterelnöki palotában.

Tizenegy órákor a királyi palota megtekintése.

Tizenegy óra tizenöt perczkor indulás a parlamentbe az interparlamentáris konferencia emlékiratának átnyújtásához.

Tizenegy óra harmincz perczkor a képviselőház megtekintése.

Tizenkét órákor visszatérés a Hungária-szállóba, a hol Rooseveltt átöltözik.

Egy órákor löncs *József* királyi herczegnél Rooseveltt tiszteletére.

Éjfél tájban végre elcsendesült a volt elnök lakosztálya. Rooseveltt pihenni tért.

Ez a harmadik Rooseveltt-nap története.

A mai nap története.

A Hungária-szálló első emeletének abban a lakosztályában lakik Rooseveltt és kísérete, a hol előtte a perzsa sah, a szíami király, néhai *Milán* király, a két japán herczeg, *Schwab*, az amerikai aczélkirály és Amerikából hazaérkezve a *Széchenyi* grófi pár lakott. Már kora reggel, nyolcz óra előtt, nagyobb tömeg verődött össze a szálló előtt és várták Rooseveltt megjelenését.

Rooseveltt reggel nyolcz órákor kelt fel és nyomban jelentést tétetett magának titkárával, átvette tőle a családjától érkezett táviratokat aztán a fiát hívatta.

Közben a szálló előtt álló tömeg egyre szaporodott. Megjelent *Szapáry* Pál grófnak az autómobilja. A permetező esőben türelmesen várnak az emberek és érdeklődve lesik a szállóból kijövők hireit, a melyek arról szólnak, hogy mit tesz Rooseveltt. A legkülönbözőbb híresztelések keringenek a tömegben. Egy szélesvállu amerikai jön ki a szálló foyerből és valaki azt mondja, hogy az Rooseveltt öccse. A tömegben megindul a vitakozás. A többség azt állítja, hogy Roosevelttnek nincs öccse.

— Aztán ha volna is öccse, — mondja egy fiatalember — nem olvasták a lapokban, hogy Rooseveltt csak a fia társaságában van itt? Hogy lehet tehát ilyen szamárságot állítani, hogy az öccse is itt van?

A szamárság szóra többen megsértődnek, a sértegetőt körül fogják és öklükkel megfenyegetik. A fiatalember jónak látja elmenekülni, a mit a közönség hahotája közben szerencsésen véghez is visz.

A közönség türelmetlenkedik, zajong és a lármára a foyerből kijönnek *Kalmár* Hugó és *Daniel* Dezső detektívek. *Kalmár* Hugó odaszól a közönséghez:

— De uraim és hölgyeim, miért türelmetlenkednek, hiszen még csak fél kilencz van és Rooseveltt csak fél tizenegy órákor jön le, hogy a várba menjen.

Tíz óra után megjelenik *Apponyi* Albert gróf, a ki felsiet Rooseveltthez. Az ezredes melegen megszorította barátja kezét, aztán így szólt hozzá:

— Nem tudok betelni a gyönyörű kilátással, a mely innen az erkélyről a Dunára nyílik. Igazán bámulatosan gyönyörű ez a panoráma. Azt hiszem, hogy nincs a világon szebb fekvésű város, mint Budapest.

Fél tizenegy órákor megérkezik *Bárzy* István dr. miniszterelnökségi titkár s kis vártatva megjelenik *Rooseveltt* és beleül *Szapáry* Pál autómobiljába, melyet maga a gróf vezet. Rooseveltt mellett *Hengelmüller* báró foglal helyet. Az autómobil elindul a várba *József* kir. herczeg palotájába a hol az ezredes leadja névjegyét. *József* kir. herczegtől *Kluen-Héderváry*hoz hajtatnak.

A miniszterelnöki palotában a kormány tagjai együttesen fogadják Rooseveltt, kit a miniszterelnök üdvözölt, aztán bemutatta neki miniszter-társait. Rooseveltt megköszönte a szives fogadtatást, majd kiment a palota erkélyére és onnan csodálta Budapest baloldali látképét. A miniszterelnöki palotából a királyi várpalotába látogatott el és nagy érdeklődéssel nézte végig teremt.

Mindez körülbelül egy óráig tartott és főleges mondanunk, hogy Rooseveltt mindent nagyon megdicsért és mindenütt, a hol megfordult, lelkes ovációkban részesítették.

Délfelé járt az idő, a midőn az országházba ért, a hol már várták az interparlamentáris konferencia magyar csoportjának tagjai: *Apponyi* Albert gróf, az interparlamentáris magyar csoport elnöke, *Berzeviczy* Albert, a csoport alelnöke, *Wekerle* Sándor, *Szóll* Kálmán, *Bolgár* Ferencz, *Gál* Jenő, *Brázay* Kálmán, *Emmer* Kornél, *Klobusiczky* János, *Szüllő* Géza, *Rohoney* Lőrincz, *Szögyény* László, *Domahidy* Elemér, *Rudnyánszky* György, *Bittó* Dénes, *Wlassics* Gyula, *Návay* Lajos, *Szebeny* Antal, *Hódy* Gyula, *Hámory* László, *Ságh* Manó, *Keller* István, *Németh* József, *Nedeczey* János, *Günther* Antal, *Steiner* Ferencz, *Komlóssy* Ferencz, *Piukovics* József, *Bernáth* Béla, *Rudnyánszky* Béla, *Vermes* Béla, *Dobiczky* Sándor, *Lázár* Pál, *Kovács* Ernő, *Urmánczy* Nándor, *Földes* Béla, *Samassa* János, *Desseffy* Arisztid, *Zichy* Vladimir gróf, *Botka* Béla, *Héderváry* Lehel, *Horváth* József, *Markbreit* Gyula, *Kállay* Gyula, *Földváry* Elemér, *Révay* Simon, *Sághy* Gyula, *Csörgő* Gyula, *Vancsó* Gyula, *Ghiczy* altábornagy, *Nagy* István, *Palmer* Kálmán, *Tóth* János, *Láng* Lajos, *Várady* Károly és még mások.

A képviselőház lépcsőházában Rooseveltet *Zlinszky István* háznagy fogadta, a ki ez idő szerint a Ház egyetlen funkcionáriusa. A háznagy rövid beszédére *Roosevelt* örömeinek adott kifejezést, hogy a parlamentet is láthatja.

A kupolacsarnokban *Apponyi Albert* gróf a következő angol beszédet intézte Roosevelthez:

Mister Roosevelt Különböző oka van annak, hogy a magyar interparlamentáris békekonferencia tagjai érdeklődtek ön iránt és szívélyes Isten hozottat kívánnak önnek mondani ezen épület falai között. Hogy ezzel kezdjem személyes, okaink is vannak arra, azért a szívélyes fogadtatásért, a melyben a Fehér Házban ön bennünket abban az időben részesített, a mikor hat évvel ezelőtt az interparlamentáris konferenciát tartottuk Amerikában, Hat évvel ezelőtt elmentünk az Északamerikai Államok elnökéhez, hogy arra kérjük, hogy egy újabb nemzetközi békekonferencia összehívását kezdeményezze, a mely befejezhesse azt a munkát, a melyet az első haágai konferencia megkezdett. Kérésünkre ön igenlőleg felelt, minden diplomáciai habozás nélkül. Nem az ön hibája, hogy a második békekonferencia nem vezetett a remélt sikerhez. Később az ön energikus intervenciója megállította a borzasztó vérontó háborút. Ezen dicső munkájáért tisztelet veszi önt körül az egész világ előtt; az ön érdeme el van könyvelve abban a nagy könyvben, a melyet a csillagok felett rólunk vezetnek. (Élénk éljenzés.) Üdvözljük önt, mint egyik legkiválóbb munkását annak a ügynek, a melynek érdekében szolgálni óhajtunk továbbra is Önnel együtt; a béke nagy ügyének. De nem csak ezért kívánunk önnek itt szívélyes istenhozottat, hanem hazafiui indokokból is.

Én tanuságot tehetek arról, hogy nincsen élő ember hazánkon kívül, a ki országunk törekvéseit, hivatását, történetét jobban ismerné, mint ön, és a ki olyan szíves jóakaratot tanusítana irántunk, mint ön. Ön megmutatta jóakarát azon véreinkkel szemben, a kik nagyszámmal kívándoroltak az ön országába és megmutatta, valahányszor alkalma volt magyar ügyekről nyilatkozni. Azon szívélyesség, a melylyel önt fogadják, nem tisztán vendégszeretet, hanem meleg fogadtatás egy barát iránt, a kit mi eddig csak nagy hirneve révén ismertünk, és a kit látni óhajtottunk. Mi szimpatizálunk önnel azon tetteiért, a melyeket ön a saját országaiban vitt végbe. Nem politikai szempontból lelkesedünk önért, mert az amerikai politika a mi illetékességünkön kívül áll, de annyit tudunk, — mert ennyit az ön ellenfelei is elismernek — hogy ön a legkiválóbb harcos a morális regenerációnak, hogy az ön egész pályafutása egy hosszú, nehéz küzdelem a közéleti tisztaság érdekében. (Hosszas taps és hurrá-kiáltások.)

Apponyi beszéde végén *Roosevelt* nek átnyújtotta az interparlamentáris konferencia magyar csoportjának díszes feliratát.

A felirat magyarul így szól:

»Az interparlamentáris magyar csoport lelkes örömmel üdvözlö Roosevelt Tivadart, a hatalmas Északamerikai Államok nagy fiát, a béketörekvések apostolát, a nemes békeszerzöt magyar földünkön, a melyet a szabadságért és alkotmányért vívott küzdelmek vérel áztattak. Lelkesedéssel és szeretettel köszöntjük benne barátunkat és hálaikat fokozza a visszaemlékezés arra a meleg vendégszeretetre, melylyel a magyar interparlamentáris csoportnak 1904-ben Saint Louisban járt tagjait fogadta. Kelt Budapesten, 1910. épi április hónap 16-án, az interparlamentáris magyar csoport teljes ülésén. *Apponyi Albert* gróf elnök, *Berzeviczy Albert* alelnök, *Dessewffy Arisztid*, titkár.

Roosevelt *Apponyi Albert* gróf beszédére így felelt:

Apponyi gróf és Önök barátaim, mert Önök azt mutatták, hogy barátaim. Nem tudom eléggé kifejezni, lelkesedésemet és hálám az ő nagy-lelkű barátságért, a melylyel engem az Önök nagy és gyönyörű országában fogadtak. Néhány évvel ezelőtt *Apponyi* gróf eljött az Egyesült-Államokba. Ha megengedik, úgy mondom, hogy szívet rögtön megnyerte, mert beláttam, hogy ő ugyanazokért az eszmékért harcol, a melyekért én küzdöttem. Én nemcsak tisztelem Magyarországot és nemcsak szimpatizálok vele, hanem bámulója vagyok, mert tudom, hogy Magyarország történetében számtalan olyan tanítás van számunkra és minden más nemzet számára, a

melyeket megtanulnunk érdemes. Megtanulhatjuk a bátorság leczkáját, megtanulhatjuk a vas elhatározás és kitartás leczkáját. Uraim! Az egész civilizált világ adósa Magyarországnak az ő multjárt. A mikor Amerika még Európa méhében volt, Magyarország volt az a tényező, a mely meggátolta a barbarizmus terjedését és a mely a civilizált világ biztonságát őrizte.

Az önök ősei az érdem, hogy azokat a támadásokat visszaverték, a melyek a nyugati kultúra ellen a barbarizmus világából intéztettek, mert az önök őseinek teste állította meg a barbarizmus haladását. Washington népe a nagy nyugati haemisphaera nagy városaiban ma is csodálattal adózik az önök nagy, bátor, nemes királyai, Erdély, a Duna jobbpartján és balpartján küzdött dicső harcosai és azon számos győzelmes csata iránt, a melyeket ők megvívta. (Lelkes éljenzés és hurrá-kiáltások.) Nincs illusztrisabb történelem, mint a magyar nemzet történelme. Én ismerem ezt a történelmet és nem tartanám magam művelt embernek, hogy ha nem ismerném. (Éljenzés.) Átérve arra, a mit *Apponyi* gróf mondott, uraim, önök és én egy ponton állunk, mert a morális politikai küzdelemnek fő elvei minden országban ugyanazok: küzdelem a szabadságért, a szabadelvűségért és egyszersmind az erkölcsiségért, végül pedig küzdelem a vallásért és annak szabadságáért, a mely egy erkölcsös országnak mindig az alapját képezi. Mindezek az eszmék, a melyekért én az Egyesült-Államokban küzdöttem, szimbolizálva voltak nemcsak az Egyesült-Államokban, hanem Magyarországon.

Én küzdöttem a szabadság elveiért, a jóság által temperált igazságért, az ember és ember közötti egyenlőségért, a közügyekben való feltétlen tisztességért és a polgárok szociális javaiért. Az én munkám alapja egy okmány, a mely régibb az amerikai alkotmányánál, de régibb Árpádnál is: ez az okmány a decalogus — a tizparancsolat. Kerülnünk kell egyrészt a reakcionáriusok törekvéseit, a kik minden jónak előrehaladását meggátolni akarják, de másrészt kerülnünk kell azt, hogy félrevezettessünk a fantaszták által. Így küzdünk, hogy segítsünk a gyengébb testvérünkön. De ha segítséget adunk polgártársainknak, próbáljuk őket arra bírni, hogy segítsenek önmagukon. Ha valaki megbotlik, emeljük fel, mert nincsen senki közöttünk, a ki ne botolhatna meg: nincs senki sincs közöttünk, a kinek nem lenne szüksége segítő kézre. Emeld föl, hogy ha polgártársad megbotlik, de hogyha lefekszik, akkor hagyd őt fekve, ne emeld fel, mert bizonyára nem érdemli meg a felemelést. Ezek az elvek vezéreltek engem. Ismételtelen köszönöm szíves üdvözlötüket.

Roosevelt beszéde után *Apponyi* bemutatta *Wlassics Gyulát*, *Wekerle Sándort*, *Návay Lajost*, *Esterházy Móricz grótot*, *Komlói Ferencz pozsonyi prépostot* és még többeket. *Roosevelt* hosszasan beszélgetett különösen *Széll Kálmánnal* és *Berzeviczy Alberttel*.

Roosevelt ezután *Zlinszky István* képviselőházi háznagy kalauzolása mellett megtekintette a képviselőházat, kiment a terraszra is, a hol sokáig gyönyörködött Budapest szépségében. *Roosevelt* a látottak felett a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott.

A képviselőházból a Hungáriába tért vissza *Roosevelt*, hol átöltözködött és áthajtatott *József királyi herceghez* dejeunerre.

A reggelin résztvettek rajta és *Kermit* fián kívül *József királyi herceg*, *Hengelmüller báró*, *Khuen-Héderváry gróf*, *Zichy Kázmér gróf*, *Teleki Samu gróf*, *Széchenyi László gróf*, *Libich Adolf jóságkormányzó*, *Roskoványi szolgálattelvő kamarás*.

A reggeli eltartott félkettőig. *Roosevelt* elbucszva *József királyi hercegtől*, *Kossuth Ferenczet* látogatta meg *Gresham-palotai lakásán*.

— Minthogy nem tudtam önrel találkozni, felkerestem lakásán és örömmel látom, hogy betegsége csak muló természetű dolog.

E szavakkal üdvözölte *Roosevelt* *Kossuth Ferenczet*. Házigazda és vendége aztán még egy órahosszáig elbeszélgettek egymással. A beszélgetésnél jelen volt *Apponyi Albert* gróf is.

A beszélgetés közben megemlékeztek *Kossuth Lajosról* is, a midőn *Roosevelt* megjegyezte, hogy

Kossuth Lajos nevét nagy nimbusz övezi Amerikában is.

Kossuth Ferencztől jövet *Roosevelt* visszahajtatott a Hungaria szállóba, a hol egy félórát időzött. Azután *Szápári Pál* gróf automobilján *Láng Lajos* kíséretében kikocsizott a Mezőgazdasági Muzeumba.

(A mezőgazdasági muzeumban.)

Roosevelt délután három órakor *Szápári Pál* gróf automobilján *Széchenyi László gróf*, *Hengelmüller báró* nagykövet és felesége és *Láng Lajos* társaságában a Mezőgazdasági Muzeumba ment, a hol a földmivelésügyi miniszterium nevében *Kazy József* államtitkár néhány szíves szóval üdvözölte a volt elnököt, a ki közvetlen szavakkal mondott meleg köszönetet.

Roosevelt ezután *Széll Kálmánnal* fogott kezét, a ki a magyar gazdaközönség nevében jelent meg. Azután bemutatta neki az államtitkár *Saárossy-Kapeller Ferencz* miniszteri tanácsost, a muzeum igazgatóját, *Németh József* miniszteri osztálytanácsost, *Paikert* Alajos muzeumi őrt, *Korányi Béla* gazdasági akadémiai igazgatót, továbbá *Pokorny* és *Hertelendy* muzeumi tisztviselőket. Szemleutját az állami lótenyésztési osztályban kezdte meg *Roosevelt*, miközben *Paikert* Alajos kalauzolta és szolgált angol nyelvű magyarázatokkal. *Roosevelt* *Paikert*et még washingtoni szaktudósítói működésének idejéből ismeri. *Roosevelt*et különösen érdekelték *Kisbér*, *Bábolna*, *Mezőhegyes* és *Fogaras* állami méneseinek kitünően sikerült lószobrai, melyekre vonatkozólag részletes felvilágosítást kért, különösen a lovak rendeltetéséről és a hadsereg részére nevelt lovakról.

Az állattenyésztésnél *Széll Kálmán* személyesen mutatta be híres *Rátót* nevű simmenthali tenyészbikájának bronzszobrát és megmagyarázta tenyésztésének irányát. A magyar szarvasmarha különböző fajtái is nagyon lekötötték *Roosevelt* figyelmét és az egyes modellek a most már kihalóban lévő texasi fajtára emlékeztették.

A pásztoreltre és az őshalászatra vonatkozó gyűjteményt nézte meg ezután és részletesen elmagyaráztatta magának a nomád élettől a mai házépítésig végbement fejlődési folyamatot.

— Sajnálom, hogy a pásztorelteknek ez a poétikus része már kiveszett — jegyezte meg *Roosevelt*.

A muzeum tanácstermében az emlékkönyvbe beírta nevét:

Theodore Roosevelt
ápril 17. 1910.

Ezután a folyamszabályozás nagytermében a földmivelésügyi miniszterium vizsgálólati térképeit magyaráztatta meg és különösen az a tény örvendeztette meg, hogy Magyarország már majdnem teljesen befejezte vizszabályozását és ármentesítését.

— Ilyenformán az ármentesítés az összes civilizált országok között Magyarországon a legnagyobb — mondotta.

Az összehasonlító térképeket, melyek a száz év előtti és a jelenlegi állapotot tüntetik fel és a mocsarak teljes kiszáraitását mutatják, nagy figyelemmel tanulmányozta. A Vaskaput ábrázoló nagy festmény és a kubikosok élethű csoportja szintén lekötötte figyelmét. A selyemtenyésztési osztályban alaposan kérdezősködött a magyar kormányának a selyemtermelés érdekében tett intézkedései felől, mire *Saárossy-Kapeller Ferencz* megmagyarázta:

— 1879-től máig 7040 korona gubóbevéltási összegtől öt millióval nagyobbra szaporodott a bevéltás és 1908-ig 79,681.415 koronányi keresetet nyújtott a selyemtenyésztéssel foglalkozó legszegényebb néposztálynak.

Most az elnököt különösen érdeklő erdészeti, vadászati és halászati osztályba indultak, a hol olyan mértékben érdeklődött minden egyes tárgy iránt, hogy csak nagynehezen lehetett továbbvezetni. Itt meg is jegyezte:

Kérem, uraim, ne siessünk, hiszen oly érdekes itt minden! Egy hétig is itt tudnék maradni. Nagyon sajnálom, hogy egy jóbarátom, a ki odahaza az erdészeti ügyek fővezetője, nincs velem és nem láthatja ezeket az igazán tanulságos dolgokat.

A Karszt erdősítését bemutató modellnél sokáig időzött és végül elragadtatással mondta:

— This is extremely fascinating (végtelenül lebilincselő)!

Részletesen megmagyaráztatta magának az erdősítés módját, miképp pusztították el az erdőségeket a rómaiak és a velenceiek, milyen rendkívüli nehézségekkel küzd az állam e kopár szikláknak beerdősítésénél. Behatóan tanulmányozta a Magyarország erdőségeit feltüntető plasztikus térképet és tudakozódott az előtte már többször megdicsért magyar erdőtörvény hatásáról és a jelenlegi erdőállományokról. A mikor Hengelmüller báró nagykövet arra figyelmeztette a volt elnököt, hogy sietnie kell a kiállítás megtekintésével, mert besötétedik, Roosevelt így szólt:

— Nehéz szívvel hagyok itt mindent.

A halászati osztályban a mesterséges tó körül csoportosított halellenségeket szemlélte meg, a nevüket kérdezte és melegen érdeklődött a magyar fogas iránt. A vadászati osztályban az ő felsége által lőtt vadkancsoport előtt megállt és bámulattal nyilatkozott arról, hogy a király milyen mesteri módon kezeli a fegyvert:

— Még most is olyan szenvedélyesen üzi a vadászat sportját?

Az igenlő válasza csodálkozásának adott kifejezést. A ragadozók csoportjánál az Andrassy Géza gróf által lőtt nagy medve kötötte le a figyelmét.

— Ennél nagyobb grizzlyt én magam sem löttem — jegyezte meg.

A csodálat hangján nyilatkozott a nagy vajdahunyadi lovagteremről, a hol Paikert igazgató magyarázta, hogy ez a terem általában az épületnek ez a része másolata a régi vajdahunyadi vadászkastélynak. Az őz, dämvad, szarvas-csoport egyes példányait is gyönyörködve nézte. A mufflonhoz érve, megkérdezte:

— Rég ki van már ez állítva?

— Ezelőtt négy esztendővel Ghimesen Forgách grófnál löttem — felelte Saárossy-Kapeller.

— És mikor honosították meg Magyarországon ezt a nemes vadat?

— Forgách gróf Korzika szigetéről 1850-ben hozatta és telepítette a ghimesi uradalomba; most már nagyon elterjedt és állandó vad jelleggel bír.

A tuzokosportnál mosolyogva mondta:

— Ilyet löttem most Afrikában.

A fegyverteremben szembeötlött József kir. herceg arcképe és lövegjezéke. Itt minden egyes vadnemnek magyar nevét angolra fordította és a darabszámok iránt is érdeklődött. Hosszasan szemlélte a Wartha Vincze tulajdonában lévő régi fegyvergyűjteményt, továbbá a bagoly- és csapdagyűjteményt. A vadászkönyvtárban rendkívül kedves meglepetéssel szolgáltak Rooseveltnek, Paikert igazgató az egyik könyvespolcra levette Roosevelt egyik angol könyvét, a mi láthatólag nagyon jól esett neki. A megsebzett szarvas vérnymait bemutató modell mellett részletesen magyaráztatta meg magának, hogy hol találták a vadat és meddig menekülhet sebével. Roosevelt itt a kíséret felé fordulva, az igazi elragadtatás hangján szólt:

— Uram, konstatalhatom, hogy ezen a téren az összes civilizált országok között Magyarországa a vezető szerep.

Az előcsarnokban nagyon megköszönte Saárossy-Kapeller miniszteri tanácsosnak és Paikert Alajosnak a szíves kalauzólást, barátságosan kezelt szorított velük és így szólt:

— Nemcsak szép volt és érdekes, a mit láttam, de rendkívül tanulságos is. Nagyon sajnálom, a miért nem futja időmből, hogy szép muzeumuk tanulmányozására legalább néhány napot fordíthassak. Szeretném, ha Amerikában hasonló muzeumot létesítenének.

Ezután Roosevelt és kísérete automobilon a Park Klubba robogtak.

(Az amerikai főkonzulnál.)

Délután 1/6-kor Roosevelt látogatást tett a budapesti amerikai főkonzul Lendvai-utca 12. sz. a. lakásán, a hol egyszersmind a Budapesten élő amerikai kolónia tisztelgését fogadta. Rooseveltet Nash főkonzul és neje fogadták és bevezették a nagy szalónba, hol a kolónia egyik tagja üdvözölte. Roosevelt szíves szavakkal köszöntötte meg az üdvözlést, majd hosszas cerclét tartott. A kolónia minden tagjával kezelt fogott és váltott néhány barátságos szót. Majdnem mindegyiktől megkérdezte, mi volt az oka, hogy elhagyta Amerikát, mióta van Magyarországon, mit csinál itt, hogy érzi magát stb. A cercla után az ebédlőbe vonult át a társaság, a hol gazdagon terített

buffet volt. Roosevelt fesztelen diskurzust folytatótt a jelenvoltagekkal, miközben a következő érdekes kijelentést tette:

— Magunk közt vagyunk amerikaiak és én mondhatom önöknek, hogy még sehol oly szívvelyes, lelkes és őszintén szívből jakadó fogadtatásban nem részesültem, mint Magyarországon.

Roosevelt egy órahosszat időzött a főkonzulnál és fél hétkor távozott el. Automobíljá a Bajzautczában megállott Széchenyi László gróf épülő palotája előtt, hol Széchenyi László gróf is felszállt Roosevelthez.

Az amerikai főkonzultól Roosevelt a szállodába hajtatott, a hol este hét órára tüzte ki a budapesti újságírók fogadását «barátságos kézszorításra», éppen úgy, mint Bécsben.

(A budapesti újságírók fogadása.)

A Hungária-szálló első emeletének foyerjében gyülekeztek a magyar újságírók, köztük Az Újság három munkatársa. Először elszedték névjegyeiket, aztán a Dunára nyíló szobában sorakoztunk mindannyian.

Egy angolul beszélő újságírókollégánk mutatta be kollégáimat. A bemutatkozásnál jelen voltam. Az ezredes messziről meglátott:

— Önt már ismerem, uram, ön volt Bécs óta leghivebb kísérem, üdvözlöm önt — és hatalmasan megrázta kezemet. Sorban a többihez is volt egy-egy nyájas szava, baráti kézszorítása. Végezetül rövid beszédet mondott, örömét fejezte ki a szíves fogadtatásért — büszkén vallom magam is újságírónak — szólt lelkesen, aztán elbucsuztunk.

Az újságírók megéljenztek az ezredest.

Az újságírók fogadása után fél óra múlva a Park-klubba hajtatott.

(Estély a Park-klubban.)

Hengervári Hengelmüller László báró washingtoni osztrák-magyar nagykövet és felesége ma este nyolcz órakor estét adtak. Az est a Park-klubban folyt le. Vacsorára az első emelet egyik délszaki növényekkel gazdagon diszitett termében terítettek; az asztalokon, a melyeket vörös szegfüvel szórtak tele, hatalmas kändeláberek álltak, a terem két sarkában volt a király és a királyné márványszobra.

Hivatalosak voltak az estélyre: József királyi herceg, Roosevelt Tivadar, Roosevelt Kermit, Khuen-Héderváry Károly gróf és felesége, Tisza István gróf és felesége, Apponyi Albert gróf és felesége, Zichy János gróf és felesége, Serényi Béla gróf és felesége, Wekerle Sándor és felesége, Kossuth Ferencz, Teleki Samu gróf, özvegy Esterházy Mihályné grófné, Frankenstein báróné, Rosner Ervin báró és felesége, Károlyi Imre gróf és felesége, Nash amerikai főkonzul és felesége, Széli Kálmán, Náray Lajos, Apponyi Sándor gróf, Berzeviczy Albert és felesége, Andrassy Sándor gróf, Höhnel sorhajókapitány, Szápáry Pál gróf, Hadik Endre gróf és felesége, Dessewffy Aurél gróf, Károlyi Mihály gróf, Andrassy Géza gróf, Pallavicini Ede örgróf és felesége, Dániel Ernő báró és felesége, Jekelfalussy Zoltán és felesége, Karátsonyi Jenő gróf, Windischgrätz Lajos herceg és felesége, Nákó Sándor gróf, Roskoványi kamarás, Long tengerészeti attasé és Bárczy István dr. miniszterelnöki titkár.

A hölgyek estélyi öltözékben, a férfiak pedig teljes rendjeldiszben jelentek meg.

Az asztalfőn Hengelmüller báróné ült, jobbra tőle József kir. herceg, balra pedig Roosevelt foglalt helyet. Ez utóbbtól balra gróf Hadik-Barkóczyné ült.

A vacsorát Müller Antal konyhája szolgáltatta és Holub Rezső üzletvezető rendezte. A menü a következő volt:

Potage Clamart.
Fogas du Balaton see fleurette.
Selle d'Agneau á la Metternich
Pommes Rissolée.
Mais á la crème.
Becasses sur canapée.
Salade orientale.
Compots, asperges en branche see maitaise.
Bombe Alice.
Petites Fours.
Jamembert Calvedos.
Fruits de France.
Café.
Szamorodni 1881.
Somlai 1887.
Sashegyi 1893.

Veuve Cliquot Brue 1898.

Tokaji nektár.

Cognac Curol 1811 et Liqueur Cointreau grand marinée.
Eaux minerales: Borszéki.

Az asztalon mindenütt ott állt egy-egy palaczk borszéki viz, a melyet a forrás igazgatósága, illetőleg az Ásványvizforgalmi Részvénytársaság külön erre az alkalomra töltetett; a palaczkok vignettája magyar és amerikai színekből van összekombinálva és felírása jelzi, hogy Hengelmüller bárónak Roosevelt tiszteletére rendezett estéjére töltetett. Roosevelt láthatólag megörült ennek a figyelemnek és Szápáry Pál grófnak, a klub igazgatójának ezt több ízben meg is köszönte, magát a vizet is nagyon dicsérve, a melyről elismerte, hogy valóban az ásványvizek királya.

A társaság kitünő kedvben volt együtt éjjeli 11 óráig. Vacsora közben Hadik-Barkóczy gróf az egész társaságot meghívta a Nemzeti Kaszinóba, hogy bemutassa Rooseveltnek a főuri társaság Budapesten időző tagjait.

A Nemzeti Kaszinóból Roosevelt éjjel után fél egykor tért vissza a Hungária-szállóba, a hol a vendégek és az amerikai kolónia tagjai fogadták.

Ezután lakosztályába vonult vissza, a hol egy órakor lefeküdt.

De előbb még fogadta Sturdevardot, a World munkatársát, a ki ezer szavas kábeltávíratot adott fel a budapesti fogadtatásról lapjának. A távirat ezer koronánál többre került.

— Ilyen nagy táviratot még sehol sem adtak fel — magyarázta nekem amerikai kollégám.

Roosevelt fia a Nemzeti Kaszinóban maradt és csak reggel felé tért haza.

Roosevelt holnap, kedden délelőtt tíz órakor külön vonaton Bábólnára utazik a méntelepet megnézni. Onnan este hét órakor tér vissza Budapestre.

Kedden este Khuen-Héderváry gróf miniszterelnök Roosevelt tiszteletére ebédet ad, a melyre hivatalosak:

Roosevelt Tivadar, Roosevelt Kermit, Hengelmüller báró nagykövet és felesége, Tisza István gróf és felesége, Apponyi Albert gróf és felesége, Serényi Béla gróf és felesége, Odescalchi Géza herceg és felesége, Teleki Tibor gróf és felesége, Nash amerikai főkonzul és felesége, Hadik-Barkóczy Endre gróf és felesége, Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter és felesége, Andrassy Géza gróf, Teleki Samu gróf, Höhnel sorhajókapitány, Batthyány Elemér gróf, Esterházy Mihályné grófné, Haller Györgyné grófné, Apponyi Sándor gróf és Bárczy István dr. miniszterelnöki titkár.

Este tíz órakor Khuen-Héderváry Károly gróf és felesége estélyt adnak, a melyre a budapesti előkelő társaság kétszáz tagja hivatalos.

(A bécsi nunczius és Roosevelt.)

A bécsi Vaterland mai számában Granito di Belmonte nunczius nyilatkozik Roosevelttel folytatott beszélgetéséről s a többi közt azt mondja, hogy látogatása csak udvariassági aktus volt O'Kerens amerikai nagykövet irányában és ez alkalommal fejezhető ki személyesen nagyra-becsülését Rooseveltnek.

(A kölcsönadott komor yik.)

Érdekes alak Roosevelt komornyikja Gerster Konrádnak hívják. Ez a huszonnégy éves, beretvált képű legény, a ki Rheinstädten, Württembergből való, a »Matrozen Artillerie Kiautschau« ezredben szolgált, Csinghau kínai tartományban. Itt Lomborg gróf százados-hadnagyának volt a legénye, majd gazdája ajánlására Angliában, a hastingsi »Queens' Hotel« alkalmazta, mint komornyikot. Innen egy nyugalmazott portugál miniszterhez került. Előbb Lisszabonban lakott a miniszter, azután állandó tartózkodásra Luzernbe utazott. Mikor Roosevelt afrikai utjából Olaszországba érkezett, a római amerikai nagykövetség szorgosan kutatott megbízható komornyik után. Valóságos diplomáciai eljárás eredményezte elvégül azt, hogy a portugál exminiszter a kitünő Gerstert valósággal kölcsönadta az elnöknek. Gerster annyira megszerette Rooseveltet, hogy vissza sem akar térni többi a portugálhoz.

Fröhlich János.

TEDDY.

— Egy újságíró elbeszélése. —

Persze én is ott voltam vasárnap este abban az embergomolyagban, a mely a pályaudvaron a pozsonyi gyorsvonatot várta. Hogyne lettem volna ott, mint jó újságíró, a hol a napi események készülnek? De ha nem jött volna az amerikai ex-elnök Budapestre, akkor is ott lettem volna a nyugati pályaudvaron.

A feleségem ugyanis ebéd után így szólt hozzám:

— Tudod, édesem, hogy ma este örvendetes családi esemény elé nézünk?

Elkezdtem hebegni.

— No de ilyet! Te? Én? Mi?

— Igen, mi. A kilencz órai gyorsal érkezik az édes anyám a központin.

— És te ezt röviden örvendetes családi eseménynek nevezed?

— Az is.

Igaza van szeretett nőmnek. Még mindig örvendetesebb családi esemény, ha a régi anyja jön, mintha az új lánya jönne. De azt viszont nem szabad elfelejteni, hogy a ki neki az anyja, az nekem az anyósom. Így aztán — für alle Fälle — este összetévesztettem a pályaudvarokat. A központi helyett a nyugatihoz mentem várni az örvendetes eseményre.

Igy kerültem bele abba a nagy emberforgatagba, a mely viszont a történelmi eseményt várta.

A történelmi esemény meg is érkezett a kilencz órai gyorsal. És az embergomolyag elkezdett hársányan éljenezni:

— Hurrah for Teddy!

Én is kiabáltam. És én is per Teddy kiabáltam messziről az ex-elnököt. Jól esik az embernek, ha ilyen szörnyű nagy ural csak a keresztnevének diskurálgat.

— Hurrah for Teddy!

A második hurráhnál már egy nagy eszme villant az agyamon keresztül. Meg fogom intervjúolni Teddyt, itt nyomban a pályaudvaron és bekasszírozom tőle azt a barátságos kézsorítást, a mely minden újságírónak, még a legálabbnak is, kijár.

De mit kérdezzek tőle? Ezen nem kell sokat gondolkodni. Budapesti impresszióról fogok kérdezősködni. Megkérdezem tőle, hogyan tetszik neki Budapest? És szereti-e a magyarokat?

Az ilyet a pályaudvaron illik kérdezni. Még mielőtt bevonult a városba. Akkor legalább elfogulatlanul beszélhet.

Csakhogy nem ösmerem Teddyt. Nem tudom, hogy melyik? Hogyan halászszam ki ebből az embersokadalomból?

Nincs ennél könnyebb dolog. Az ilyen lelkes tömegben, a hol mindenki ujjong, lelkesedik, kiabál, kendőt lobogtat és Teddy hurráhz, — vajjon ki lehet itt a Teddy? Az, a ki se nem ujjong, se nem lelkesül, se nem lobogtat, se nem hurráhz.

Egy perc alatt megvolt ez a férfi s mi elkezdünk beszélgetni.

ÉN: Ugy-e megengedi, hogy egy lelkes tisztelője megszorítsa a kezét?

Ő: Szívesen, szívesen.

(Magyarul beszélt s ez meglepett. De idegen akcentussal beszélt s ez nem lepett meg. Az akcentus minősége azonban ismét meglepett. Sok *h-t* használt a nagy férfiu. Hát ő is? — gondoltam magamban.)

ÉN: Hogy tetszik önnek Budapest?

Ő: Tetszik. Csak a lakások drágák, a vendéglők komiszak, a kocsisok gorombák, a rendőrök nyerseks a megélhetés nehéz. Szinte lehetetlenül nehéz.

(Elbámultam. Ki informálhatta ezt az embert? Csak nem Apponyi Albert vagy Braun Márkus?)

ÉN: Szereti a magyar kivándorlókat?

Ő: Irigylem őket. Már-mint azokat a ki-

vándorlókat, a kiknek érdemes volt kivándorolniok. Például Keckeméthy Győzöt. Így magam is kivándorolnék szívesen.

(Bámulatos, mennyire ösmeri a magyar viszonyokat.)

ÉN: Politikáról nem óhajt nyilatkozni?

Ő: Nem. Politikából sohase nyilatkozom politikáról. Egyébként demokrata vagyok, Vázsonyi-párti.

(Hm. Vázsonyit is ösmeri. És tudja róla, hogy demokrata. Hát már mindenki tudja róla, hogy demokrata? S azért lett ő is demokrata, a nagy Teddy?)

ÉN: És mit tart a világbékéről?

Ő: Az nagyszerű intézmény, a világbéke. Örölnék, ha teljesen megvalósulna. S az egész világ békén hagyna.

(Az emberáradat most szétválasztott bennünket. A lélek sirt bennem. Milyen kár! Mennyi sok érdekeset tudhattam volna meg a nagy férfitől, ha nem jön közbe az emberáradat.)

UTÓIRAT.

A nagy embersokadalomban elveszett a tárczám a zsebemből. Vörös bőrtárcza volt, fontos okiratokkal, a mik elsején lejárnak.

A rendőrségen nem teszek feljelentést a tárcza miatt. A rendőrségen sohase teszek följelentést, ha a tárczám a hónap nyolczadik felében veszik el.

Vulpes.

HIREK.

Villámcsapás.

A ballonba belecsapott a villám. A ballon szabadon uszott fent a felhők között; egy tűzsugár rongygyá perzselte és roncokban hajította le a szép, szent, büszke magasságból. Most nem kell azért megijednünk és magunkba szállnunk; csak azt kell megértenünk, hogy a természet nem adja meg magát könnyen. Minden darabját vérrel kell meghódítani és minden meghódított darabon ki kell tanulni, milyen új veszedelmek ellen fegyverkezzék fel rajta az ember. A villámcsapás ellen is fel kell fegyverkezni. Az embernek nem elég ballonban felemelkednie, repülőgépen felkapaszkodnia a magasságba, nem elég a vihar ellen, az anyag tehetetlensége és rosszindulata ellen védekezni, — a villám ellen is védekeznie kell. Ezt is megtanulja majd az ember és ez az a harcztér, a melyen érdemes még értékes életeteket is kockáztatni. A villám ellen idelent is alig tudunk védekezni, a villámhárító gyenge és primitív védelem, — új birodalma, a levegő meg fogja tanítani az embert a jobb, talán a tökéletes védekezésre. A villamosság a levegőért való harcban eddig szinte egyáltalában nem jutott szóhoz. Nem segítette az embert, hiába volt meghódított és leigázott erő. Most ellenség gyanánt jelentkezik. A technika története azt tanítja, hogy szolgálává kell lennie.

Két ember.

Két ember véresen terült el a földön. Az egyiket halálosan sebesítette meg a csendőrpuska, a másikat rögtön meg is ölte. Meghalt. Miért? Hogy ne az az ur legyen a képviselője, a ki ezuttal látogatott el először a községbe, hanem egy másik ur, a ki több ízben ott járt már a községben. Ezért halt meg. A halált nem kell tulságosan szolgálai görnyedtséggel megbecsülni; van idő, mikor le kell nézni, semmibe kell venni, de meghalni azért, hogy ne a második számú ur, hanem az első számú ur legyen a képviselő? Meghalni, a mikor a halálba menő a legjobb esetben semmi rosszat nem várhat attól a diadaltól, hogy az első számú ur marad a követje, a mikor jóformán semmit sem tud arról, miben különbözik az első számú a második számútól... Csak a teljes tudatlanság lehet ilyen fanatikus. Németországban valami háromszázezer ember áll most harcban a munkaadóval. A világ